

1. Uvod Cilj ovog diplomskog rada je da temeljito upoznam rad Sarajevske berze i način funkcionisanja tržišta kapitala u Bosni i Hercegovini i takođe da upoznam što šire ulogu i značaj berze i berzanskog poslovanja. Izbor i obrada diplomskog rada je podsticajni faktor za mene studenta koji se prvi put susreće sa tematikom berzanskog poslovanja kao naučnom disciplinom, imajući pred sobom vrlo interesantnu i specifičnu naučnu disciplinu. Bilo mi je potrebno dosta vremena i rada kod analiziranja podataka i načina poslovanja, zatim provjeravanja pojedinih navoda i podataka korištenih iz raznih izvora dostupne literature. Ovu temu sam izabrao sa posebnim interesom jer je ovo vrlo kompleksna materija sa kojom se svakodnevno susrećem u ekonomsko komunikacijskim kontaktima, u poslovnom svijetu. Ovo je tema koja se na prvi pogled čini dosta jednostavna ali ustvari je specifična, složena i vrlo interesantna. Kvalitetno upravljanje finansijskim sredstvima (novčanim sredstvima i efektivom) zahtjeva visoka stručna znanja i profesionalni rad. Kao preduzetnici i menadžeri i kao vlasnici nekih slobodnih novčanih sredstava, moramo posjedovati određena znanja, vještine i umijeća vezana za tržište hartija od vrijednosti, kako bismo mogli kvalitetno komunicirati sa finansijskim stručnjacima. Berze su izuzetno značajno mjesto trgovanja hartijama od vrijednosti.

Moderno doba nam nameće ubrzani ritam kretanja i ubrzano poslovanje što je i karakteristično za poslovanje na berzama gdje dolazi do izražaja sposobnost, vještina, znanje i umijeće učesnika na berzi.

Upravo je cilj ovog diplomskog rada ukazati na veliki značaj berze u dinamici današnjih tržišnih prilika i zbog niza prednosti koje one obezbjeđuju u savremenoj tržišnoj privredi. U svjetskim razmjerama najpoznatije su berze u New Yorku, Londonu, Frankfurtu i Tokiju.

2. Pojam i karakteristike berze Berze su efikasne za nacionalnu privredu kao cjelinu u preduzetnička društva posebno, jer cijene hartija od vrijednosti na berzi izražavaju rezultate preduzetničkog poslovanja i menadžerske uspješnosti. Berze su centar finansijskih tokova kapitalističkog svijeta. Berza je posebno organizovano tržište na kome se po posebnim uzansama i pravilima redovno trguje tipiziranim robama (novcem, stvarima, hartijama od vrijednosti) i uslugama. U svrhu toga se propisuju pravila berze koja su potrebna za izvršavanje zadataka i obaveza koje berzi određuje zakon i interes članova berze, investitora i javnosti. Uz striktno poštovanje zakonskih i drugih normi, na berzama se redovno susreće veća ili manja ponuda i tražnja za konkretnom robom, sa ciljem definisanja njene tržišne cijene i na osnovu te definisane cijene zaključivanja konkretnih kupoprodajnih ili trgovačkih poslova. Tržište je institucionalno i tehnički oblikovan kontakt suverenih kupaca i suverenih prodavaca, koji na posebno opremljenom prostoru, u određeno vrijeme, nude ili traže određenu vrstu robe od određenog partnera, u svihu razmjene za novac po cijeni koja ima tendenciju da se izjednači.

Berza je barometar privrednog života. Koristi berze su:

- Uvid u stanje ponude i tražnje određenih roba,
- Pravilno formiranje cijena, izjednačavanje cijena u zemlji sa cijenama u inostranstvu.

Prva zgrada berze je podignuta u Anversu 1360.godine. Kasnije je primat preuzeo Amsterdam

gdje je 1747.godine notirano na berzi 44 različite hartije od vrijednosti. Finansijske berze imaju ogromno značenje zbog niza prednosti koje one obezbjeđuju u savremenoj tržišnoj privredi, a odnose se na kontinuitet obavljanja finansijskih transakcija, samnjenje troškova transakcija, stimulacija emitovanja novih hartija od vrijednosti, javnost poslovanja svakodnevnim obavljanjem berzanskih izvještaja, stručno obavljanje berzanskih finansijskih transakcija.

Dugoročniji pad cijena hartija od vrijednosti ukazuje na potrebu bankrotstva, stečaja društava, ili njihovo preuzimanje od strane uspješnijih, dok rast cijena ukazuje na dobit koja se može ostvariti ulaganjem u društvo kod čijih hartija od vrijednosti dolazi do rasta cijena. Dakle, na finansijskim berzama poslovanja preduzetničkih društava postaje transparentnije za širu privredu i opštu javnost, posebno onda kada su ona u obavezi da objavljuju svoje bilanse stanja i uspjeha, što istovremeno pozitivno utiče na top menadžment i marketing menadžment.

3. Ekonomska funkcija berze Osnovna ekonomska funkcija berzi je organizovani susret ponude i tražnje za određenim robama i zaključivanje i realizacija trgovačkih poslova.

Pored ovog berze imaju i druge funkcije - konsolidacionu funkciju. Kroz susret ponude i tražnje i formiranje berzanske cijene obezbjeđuje se uravnoteženje ponude i tražnje.

Berze imaju i selektivnu funkciju, jer svako ne može da uzme učešće kao prodavac ili kupac na berzi, a kada ga uzme zna se, i kroz berzanski posao utvrđuje se, njegova vrijednost i vrijednost njegovih vrijednosnih papira.

Berze imaju i informativnu i prognostičku funkciju. Izvještaji koji se izdaju na berzama omogućavaju praćenje stanja i kretanja ponude i tražnje za određenim robama i izvođenje zaključaka o narednim aktivnostima.

Na finansijskim berzama javlja se ponuda i tražnja za dugoročnim i kratkoročnim novčanim sredstvima i hartijama od vrijednosti.

Uspostavljanje finansijske berze (dakako i robnih) predstavlja prioritetan zadatak bilo koje političke vlasti, jer će to označiti da pripadama krugu demokratskih zemalja, koje karakteriše parlamentarizam, vladavina zakonitosti i tržišna privreda, tako da se vrijednosti preduzeća između ostalog determiniše i kotiranjem na tržištu novca, kapitala i hartija od vrijednosti.

U kontekstu navedenog, nije na odmet spomenuti crni ponedjeljak 1987.godine, koji se desio na berzi u New York-u, kada je padom vrijednosti dionica izgubljeno mnogo i mnogo kapitala, te se to vrijeme poredi sa pojavom vremena svjetske krize iz tridesetih godina dvadesetog vijeka. Iskustva i praksa govore da se putem finansijskog tržišta, u uslovima djelovanja slobodne konkurencije između vlasnika sa različitim oblicima svojine omogućava brži prelazak sa klasičnog na tržišni način finansiranja putem vrijednosnih papira nastalih emisijom na bazi imovine, depozita ili kredita. Ovo je koncept koji zagovara kreiranje prenosivih vrijednosnih papira pri čemu se komercijalne transakcije finansiraju emisijom dionice (vlasnički odnos), a investicije emisijom obveznica (kreditni odnos).

